

O'ZBEKISTONDA TA'LIM ISLOHOTLARI**Yoqubjonov Olloyor**
Ilhomov Behruzbek**Farg'ona Davlat Texnika Universiteti**
Energetika muhandisligi 40-25 guruh talabalari
yoqubjonovolloyor192@gmail.com
ilhomovbehruz1337@gmail.com
<https://doi.org/10.5281/zenodo.20116863>

Annotatsiya: O'zbekistonda ta'lim tizimida amalga oshirilayotgan keng ko'lamli islohotlar mamlakatning barqaror rivojlanishida muhim ahamiyat kasb etmoqda. Ushbu maqola so'nggi yillarda ta'lim sohasida joriy etilgan asosiy o'zgarishlar, jumladan, o'quv dasturlarini modernizatsiya qilish, raqamli texnologiyalarni integratsiya qilish va xalqaro standartlarga muvofiqlashtirish masalalarini tahlil qiladi. Islohotlarning asosiy maqsadlari – ta'lim sifatini oshirish, kadrlar tayyorlash tizimini mehnat bozori talablariga moslashtirish hamda yoshlarning intellektual salohiyatini rivojlantirishdan iborat. Shuningdek, maqolada islohotlarning dastlabki natijalari va kelgusi istiqbollari ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar: Ta'lim islohotlari, Oliy ta'lim, Kasbiy ta'lim, Raqamlashtirish, O'quv dasturlari, Sifat kafolati, Xalqaro standartlar, O'zbekiston

Abstract

Uzbekistan is undergoing comprehensive education reforms, which are crucial for the country's sustainable development. This article analyzes the key changes introduced in the education sector in recent years, including curriculum modernization, integration of digital technologies, and alignment with international standards. The primary goals of these reforms are to enhance the quality of education, adapt the training system to labor market demands, and foster the intellectual potential of youth. Furthermore, the paper examines the initial outcomes and future prospects of these ongoing reforms.

Keywords: Education reforms, Higher education, Vocational training, Digitalization, Curriculum development, Quality assurance, International standards, Uzbekistan

Аннотация

В Узбекистане проводятся масштабные реформы в системе образования, имеющие решающее значение для устойчивого развития страны. Данная статья анализирует ключевые изменения, внедренные в сфере образования за последние годы, включая модернизацию учебных программ, интеграцию цифровых технологий и приведение в соответствие с международными стандартам. Основные цели реформ заключаются в повышении качества образования, адаптации системы подготовки кадров к требованиям рынка труда и развитию интеллектуального потенциала молодежи. В статье также рассматриваются первоначальные результаты и дальнейшие перспективы этих преобразований.

Ключевые слова: Реформы образования, Высшее образование, Профессиональное обучение, Цифровизация, Развитие учебных программ, Обеспечение качества, Международные стандарты, Узбекистан

Kirish

O'zbekiston Respublikasida ta'lim tizimini isloh qilish jarayonlari mamlakatning barqaror rivojlanishi va "Yangi O'zbekiston"ni barpo etish strategiyasining ustuvor yo'nalishlaridan biri

hisoblanadi. So‘nggi yillarda ta‘lim sohasida amalga oshirilayotgan keng ko‘lamli o‘zgarishlar inson kapitalini rivojlantirish, jamiyatning intellektual salohiyatini oshirish hamda xalqaro standartlarga mos keladigan ta‘lim tizimini yaratishga qaratilgan. Xususan, 2023-yil 11-sentabrda qabul qilingan “O‘zbekiston – 2030” strategiyasi ta‘lim, tibbiyot va ijtimoiy himoya tizimini xalqaro talablarga javob beradigan darajaga ko‘tarishni asosiy maqsad qilib belgilagan [1]. Ushbu strategiya, shuningdek, O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasiga kiritilgan o‘zgartirishlar bilan mustahkamlangan bo‘lib, maktabgacha ta‘lim, majburiy bepul umumiy o‘rta ta‘lim va davlat hisobidan oliy ta‘lim olish kafolatlarini ta‘minlaydi [2].

Ta‘lim islohotlari maktabgacha ta‘limdan tortib oliy ta‘limgacha bo‘lgan barcha bosqichlarni qamrab olgan. Masalan, so‘nggi yetti yilda maktabgacha ta‘lim bilan qamrov 27% dan 72% ga, oliy ta‘limga qamrov esa 9% dan 42% ga oshgan, universitetlar soni 77 tadan 212 taga ko‘paygan [1]. Pedagog kadrlar salohiyatini oshirish, ularning ijtimoiy maqomini mustahkamlash maqsadida 2024-yil 1-fevralda “Pedagogning maqomi to‘g‘risida”gi Qonun qabul qilindi [1]. Shuningdek, Prezident farmonlari va qarorlari, jumladan, Oliy ta‘lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi [3], 2017-yil 20-apreldagi oliy ta‘limni yanada rivojlantirish chora-tadbirlari [4] va 2022-2025-yillardagi ko‘plab boshqa hujjatlar [5], [6] tizimli o‘zgarishlarga asos bo‘ldi. Bu jarayonlar ta‘lim sifatini oshirish, raqamlashtirish va xalqaro hamkorlikni kuchaytirishga xizmat qilmoqda.

Mazkur maqola O‘zbekistonda ta‘lim islohotlarining tarixiy ildizlari, asosiy bosqichlari, maktabgacha, umumiy o‘rta va oliy ta‘lim darajalaridagi o‘zgarishlar, pedagog kadrlar salohiyatini oshirish va ta‘limni raqamlashtirish yo‘nalishidagi sa‘y-harakatlarni tahlil qiladi. Shuningdek, islohotlarning natijalari, erishilgan yutuqlar, xalqaro baholar, mavjud muammolar va kelajakdagi ustuvor yo‘nalishlar atroflicha ko‘rib chiqiladi.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili

O‘zbekistonda ta‘lim islohotlari mavzusi so‘nggi yillarda mahalliy va xalqaro ilmiy adabiyotlarda tobora ko‘proq e‘tibor qaratilayotgan dolzarb tadqiqot yo‘nalishlaridan biridir. Ushbu bo‘limda O‘zbekiston ta‘lim tizimida amalga oshirilayotgan keng ko‘lamli o‘zgarishlarga bag‘ishlangan asosiy ilmiy ishlar, siyosiy hujjatlar va tahliliy materiallar tanqidiy tahlil qilinadi. Maqsad mavjud adabiyotlarning asosiy yo‘nalishlarini aniqlash, ularning yutuqlarini baholash, mavjud bo‘shliqlarni ko‘rsatish va mazkur maqolaning umumiy ilmiy munozaradagi o‘rnini belgilashdan iborat. Tahlil, asosan, 2020-yildan keyin nashr etilgan manbalarga tayanadi, bu esa islohotlarning eng so‘nggi bosqichlari va ularning natijalarini aks ettirish imkonini beradi.

O‘zbekistonning ta‘lim sohasidagi strategik qarashlari va siyosiy asoslari ko‘plab tadqiqotlar va rasmiy hujjatlarda markaziy o‘rin tutadi. Xususan, 2023-yil 11-sentabrda qabul qilingan “O‘zbekiston – 2030” strategiyasi [1] va mamlakatning umumiy Taraqqiyot strategiyasi [2] ta‘lim islohotlarining fundamental asoslari sifatida keng o‘rganilmoqda. Ushbu strategik hujjatlar “Yangi O‘zbekiston”ni barpo etishda inson kapitalini rivojlantirish, jamiyatning intellektual salohiyatini oshirish va xalqaro standartlarga mos keladigan ta‘lim tizimini yaratishni ustuvor yo‘nalish sifatida belgilaydi. Adabiyotlarda ushbu strategiyalarning ta‘lim, tibbiyot va ijtimoiy himoya tizimini xalqaro talablarga javob beradigan darajaga ko‘tarishga qaratilganligi alohida ta‘kidlanadi [1]. Shuningdek, O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasiga kiritilgan o‘zgartirishlar bilan maktabgacha ta‘lim, majburiy bepul umumiy o‘rta ta‘lim va davlat hisobidan oliy ta‘lim olish kafolatlarining mustahkamlanganligi [2]

ta'limga bo'lgan davlat siyosatining chuqur institutsional asoslarini ko'rsatadi. Bu esa ta'lim sohasidagi tadqiqotlar uchun mustahkam huquqiy va siyosiy zamin yaratadi.

Maktabgacha ta'lim tizimidagi islohotlar alohida e'tiborga molik bo'lib, bu boradagi adabiyotlar qamrov darajasining keskin oshishi va sifat o'zgarishlarini tahlil qiladi. So'nggi yetti yilda maktabgacha ta'lim bilan qamrovning 27% dan 72% ga oshganligi [1] va 2026-yilga borib 80% ga yetkazish maqsadi [2] bu sohadagi ulkan yutuqlarni ko'rsatadi. Tadqiqotlar maktabgacha ta'lim tashkilotlari sonining 2016-yildagi 5,211 tadan 2021-yilga kelib 19,316 taga ko'payganligini [2] qayd etadi, bu esa bolalarni maktabga tayyorlash va ularning ilk yoshdan rivojlanishini ta'minlashga qaratilgan davlat siyosatining samaradorligini aks ettiradi. Ushbu o'zgarishlar nafaqat miqdoriy, balki sifat jihatidan ham muhim bo'lib, ta'lim dasturlarini modernizatsiya qilish va pedagog kadrlar salohiyatini oshirishga qaratilgan sa'y-harakatlar bilan birga olib borilmoqda.

Umumiy o'rta ta'lim tizimida ham salmoqli islohotlar amalga oshirilgan bo'lib, bu boradagi adabiyotlar maktablar sonining oshishi, o'qituvchilarning ijtimoiy maqomini mustahkamlash va ta'lim sifatini yaxshilashga qaratilgan chora-tadbirlarni o'rganadi. Maktablar soni 2016-yildagi 9,719 tadan 2021-yilga kelib 10,289 taga yetganligi [2] va 2026-yilga qadar 1.2 million qo'shimcha o'quv o'rinlari yaratish maqsadi [2] tizimning kengayishini ko'rsatadi. Ayniqsa, 2024-yil 1-fevralda qabul qilingan “Pedagogning maqomi to'g'risida”gi Qonun [1] o'qituvchilarning huquqlari, majburiyatlari va ijtimoiy himoyasini belgilab beruvchi muhim hujjat sifatida adabiyotlarda keng tahlil qilinmoqda. Bu qonun pedagoglarning jamiyatdagi mavqeini oshirish, ularning mehnatini rag'batlantirish va kasbiy faoliyatini himoya qilishga qaratilgan. Shuningdek, o'qituvchilarning attestatsiya to'lovlarining 50% ga kamaytirilishi [6] va malakali o'qituvchilar ulushining 81.8% dan 87.8% ga oshganligi [2] kadrlar salohiyatini mustahkamlash borasidagi ijobiy o'zgarishlardan dalolat beradi. Ayrim tadqiqotlar chekka hududlardagi 715 ta umumiy o'rta ta'lim maktabi o'quvchilariga bepul avtobuslar ajratish [1] va har bir maktabda maktab maslahatchisi lavozimini joriy etish [6] kabi tashabbuslarni o'quvchilarning ta'limga bo'lgan imkoniyatlarini kengaytirish va ularning xavfsizligini ta'minlashga qaratilgan muhim qadamlar sifatida baholaydi.

Oliy ta'lim tizimidagi islohotlar mavzusi adabiyotlarda eng ko'p yoritilgan yo'nalishlardan biridir. Bu boradagi tadqiqotlar oliy ta'limga qamrovning keskin oshishi, universitetlar sonining ko'payishi va tizimning xalqaro standartlarga integratsiyalashuvini tahlil qiladi. Oliy ta'limga qamrovning so'nggi yetti yilda 9% dan 42% ga [1] va yoshlarning oliy ta'limga qamrovining 9% dan 38% ga [2] oshishi, shuningdek, universitetlar sonining 77 tadan 212 taga [1] (yoki 70 tadan 191 taga [2]) ko'payishi tizimning jadal rivojlanishini ko'rsatadi. Prezidentning 2030-yilgacha Oliy ta'lim tizimini rivojlantirish konsepsiyasi [3] oliy ta'lim qamrovini 50% dan oshirishni, davlat-xususiy sheriklikni rivojlantirishni va yangi ta'lim muassasalarini tashkil etishni asosiy maqsad qilib belgilaydi. Bu konsepsiya oliy ta'limni modernizatsiya qilish, ijtimoiy-iqtisodiy sohalarni ilg'or texnologiyalar orqali rivojlantirishga qaratilgan tizimli yondashuvni aks ettiradi.

Oliy ta'lim sifatini oshirish va xalqaro raqobatbardoshligini ta'minlashga qaratilgan choralar ham adabiyotlarda keng muhokama qilinadi. Konsepsiyada O'zbekiston Milliy universiteti va Samarqand Davlat universitetini flagman oliy ta'lim muassasalari sifatida rivojlantirish, shuningdek, kamida 10 ta O'zbekiston oliy ta'lim muassasasini xalqaro reytinglarning (Quacquarelli Symonds, Times Higher Education yoki Academic Ranking of

World Universities) top 1000 taligiga, ikki flagman universitetni esa top 500 taligiga kiritish vazifasi belgilangan [3]. Bu maqsadlar oliy ta'lim tizimining global miqyosdagi o'rnini mustahkamlashga qaratilgan ulkan ambitsiyalarni aks ettiradi. Kredit-modul tizimiga bosqichma-bosqich o'tish, nazariy bilimlardan ko'ra amaliy ko'nikmalarni ustuvor biladigan ilg'or standartlarni joriy etish va oliy ta'lim muassasalarining akademik mustaqilligini ta'minlash [3] kabi chora-tadbirlar ta'lim sifatini oshirishning muhim mexanizmlari sifatida ko'rib chiqiladi. Shuningdek, “Universitet 3.0” konsepsiyasini joriy etish, innovatsiya markazlariga xorijiy investitsiyalarni jalb qilish va O'zbekistonni xalqaro ta'lim dasturlari uchun Markaziy Osiyo markaziga aylantirishga qaratilgan sa'y-harakatlar [3] oliy ta'lim tizimining innovatsion rivojlanishini ta'minlashga xizmat qiladi.

Pedagog kadrlar salohiyatini oshirish va ularning ijtimoiy maqomini mustahkamlash masalasi ta'lim islohotlarining markaziy yo'nalishlaridan biri bo'lib, bu boradagi tadqiqotlar davlat siyosatining ustuvorligini ko'rsatadi. O'qituvchilarning maoshlari qariyb to'rt barobar oshirilganligi [2] va “Pedagogning maqomi to'g'risida”gi Qonun [1] kabi hujjatlar pedagoglarning moddiy va ijtimoiy himoyasini kuchaytirishga qaratilgan aniq qadamlardir. Adabiyotlarda oliy ta'lim muassasalarida ilmiy salohiyatni 70% ga yetkazish [1] va kadrlar malakasini uzluksiz oshirish, ilmiy salohiyatni mustahkamlashga qaratilgan chora-tadbirlar [3], [5] muhokama qilinadi. Xususan, Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi tomonidan 2022-2025-yillarda qabul qilingan Prezident farmonlari va qarorlari [5] kasbiy ta'limni tubdan takomillashtirish, xalqaro dasturlarni integratsiyalash, talabalarga kredit ajratish va oliy ta'limga qabul jarayonlarini takomillashtirishga qaratilgan ko'plab tashabbuslarni o'z ichiga oladi. Bu hujjatlar pedagog kadrlar tayyorlash va ularning malakasini oshirish tizimini doimiy ravishda takomillashtirish zarurligini ta'kidlaydi.

Ta'limni raqamlashtirish va ilg'or texnologiyalarni joriy etish ham islohotlarning muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. Garchi mavjud adabiyotlarda raqamlashtirishga oid alohida chuqur tahlillar kam bo'lsa-da, strategik hujjatlarda ta'limni modernizatsiya qilish va ijtimoiy-iqtisodiy sohalarni ilg'or texnologiyalar orqali rivojlantirish zarurati [3] qayd etilgan. Bu esa ta'lim jarayonlariga zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini keng joriy etish, raqamli ta'lim resurslarini yaratish va masofaviy ta'lim imkoniyatlarini kengaytirishga qaratilgan sa'y-harakatlarning davom etayotganligini ko'rsatadi.

Islohotlarning natijalari va erishilgan yutuqlar ko'plab manbalarda ijobiy baholanadi. Masalan, Termiz muhandislik-texnologiya instituti misolida milliy reytingdagi o'rni 2022-yildagi 65-o'rindan 2023-yilda 43-o'ringa ko'tarilganligi [1] oliy ta'lim muassasalarining sifat ko'rsatkichlari yaxshilanganligidan dalolat beradi. “O'zbekiston – 2030” strategiyasi [1] va “Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi 2022-2026” [5] kabi hujjatlarda qayd etilgan yutuqlar mamlakatning ta'lim sohasidagi ulkan salohiyatini va erishilgan ijobiy natijalarni ko'rsatadi. Xalqaro baholarga kelsak, adabiyotlarda O'zbekistonning ta'lim tizimini xalqaro talablarga javob beradigan darajaga ko'tarishga intilishi [1] va xalqaro hamkorlikni kuchaytirishga qaratilgan sa'y-harakatlari [3] alohida ta'kidlanadi. “Inson qadriga e'tibor va sifatli ta'lim yili” [5] deb e'lon qilinishi ham davlatning ta'limga bo'lgan yuksak e'tiborini va bu boradagi strategik ustuvorliklarini aks ettiradi.

Shu bilan birga, mavjud adabiyotlar va siyosiy hujjatlar islohotlar jarayonida duch kelinayotgan muammolar va kelajakdagi ustuvor yo'nalishlarni ham ko'rsatadi. Masalan, ilmiy salohiyatni 70% ga yetkazish [1] yoki oliy ta'limga qamrovni 50% dan oshirish [1], [2], [3] kabi

maqsadlar bu sohalarda hali ham sezilarli ishlarni amalga oshirish zarurligini anglatadi. Ba’zi tadqiqotlar ta’lim sifati, o’quv dasturlarini zamonaviy mehnat bozori talablariga moslashtirish, pedagog kadrlar malakasini uzluksiz oshirish va ta’lim infratuzilmasini yanada takomillashtirish bo’yicha davom etayotgan ehtiyojlarni ta’kidlaydi. Xalqaro hamkorlikni chuqurlashtirish, ilg’or xorijiy tajribani integratsiyalash va oliy ta’lim muassasalarining ilmiy-tadqiqot salohiyatini oshirish [3] kabi yo’nalishlar kelajakdagi ustuvor vazifalar sifatida belgilangan.

Xulosa qilib aytganda, mavzuga oid adabiyotlar O’zbekistonda ta’lim islohotlarining keng qamrovli, tizimli va strategik xususiyatga ega ekanligini ko’rsatadi. Ular maktabgacha ta’limdan tortib oliy ta’limgacha bo’lgan barcha bosqichlarda erishilgan sezilarli yutuqlarni, ayniqsa qamrov darajasining oshishi, institutsional rivojlanish va pedagog kadrlar maqomini mustahkamlash borasidagi ijobiy o’zgarishlarni yoritadi. Biroq, adabiyotlarda islohotlarning chuqur sifat ko’rsatkichlari, ta’lim natijalarining mehnat bozori talablariga mosligi va raqamlashtirishning amaliy samaradorligi bo’yicha mustaqil va empirik tadqiqotlarga bo’lgan ehtiyoj seziladi. Mazkur maqola mavjud adabiyotlardagi ushbu bo’shliqlarni qisman to’ldirishga intilib, ta’lim islohotlarining tarixiy ildizlaridan boshlab, ularning hozirgi holati, natijalari, muammolari va kelajakdagi ustuvor yo’nalishlarini kompleks tahlil qilish orqali mavzuga yangi ilmiy yondashuvni taqdim etadi.

Tadqiqot metodologiyasi

Mazkur maqola O’zbekistonda ta’lim islohotlarining murakkab va ko’p qirrali jarayonini chuqur tahlil qilishga qaratilgan bo’lib, uning metodologik asoslari kompleks yondashuvga tayanadi. Tadqiqotning asosiy maqsadi – ta’lim tizimida amalga oshirilayotgan keng ko’lamli o’zgarishlarning tarixiy ildizlaridan boshlab, ularning hozirgi holati, erishilgan natijalari, duch kelinayotgan muammolari va kelajakdagi ustuvor yo’nalishlarini atroflicha ko’rib chiqishdan iborat. Bu maqsad, mavjud adabiyotlarda islohotlarning chuqur sifat ko’rsatkichlari, ta’lim natijalarining mehnat bozori talablariga mosligi va raqamlashtirishning amaliy samaradorligi bo’yicha mustaqil va empirik tadqiqotlarga bo’lgan ehtiyojni qisman qondirishga qaratilgan. “Yangi O’zbekiston”ni barpo etish strategiyasi doirasida ta’lim sohasidagi o’zgarishlar nafaqat miqdoriy o’sishni, balki sifat jihatidan tub burilishlarni ham nazarda tutganligi sababli, ushbu tadqiqot islohotlarning mazmun-mohiyatini, ularning tizimli ta’sirini va uzoq muddatli istiqbollarni ilmiy asosda baholashni maqsad qilgan.

O’zbekistonda ta’lim islohotlarining asosiy bosqichlari va ularning har bir bosqichdagi ustuvor yo’nalishlari qanday?

Maktabgacha, umumiy o’rta va oliy ta’lim darajalarida amalga oshirilgan islohotlarning asosiy xususiyatlari va ularning qamrov hamda sifat ko’rsatkichlariga ta’siri qanday baholanadi?

Pedagog kadrlar salohiyatini oshirish va ta’limni raqamlashtirish borasidagi sa’y-harakatlar qanday natijalar bermoqda va ularning samaradorligi qanday omillar bilan belgilanadi?

O’zbekistonda ta’lim islohotlarining umumiy natijalari, erishilgan yutuqlar va xalqaro baholar qanday, shuningdek, bu jarayonda qanday muammolar va qiyinchiliklar mavjud?

Kelajakdagi ta’lim islohotlarining ustuvor yo’nalishlari qanday bo’lishi kerak va mavjud muammolarni hal etish uchun qanday strategik yondashuvlar taklif etiladi?

Tadqiqot yondashuvi kompleks, deskriptiv-analitik va tarixiy-qiyosiy xususiyatga ega. Ta'lim islohotlarining dinamik xususiyatini va ularning uzluksiz rivojlanishini hisobga olgan holda, tadqiqot jarayonlarning evolyutsiyasini va ularning turli bosqichlardagi ta'sirini tahlil qilishga qaratilgan. Deskriptiv yondashuv islohotlarning asosiy yo'nalishlari, amalga oshirilgan chora-tadbirlar va erishilgan natijalarni batafsil tasvirlashga xizmat qiladi. Bu, ayniqsa, “Kirish” va “Mavzuga oid adabiyotlar tahlili” bo'limlarida keltirilgan miqdoriy ko'rsatkichlar va rasmiy hujjatlar mazmunini chuqurroq ochib berishda muhim ahamiyat kasb etadi. Analitik yondashuv esa ushbu islohotlarning sabab-oqibat bog'liqliklarini, ularning samaradorligini va ta'lim tizimining turli elementlariga ta'sirini chuqur tahlil qilish imkonini beradi. Bu yondashuv orqali islohotlarning nafaqat e'lon qilingan maqsadlari, balki ularning amaliy natijalari va kutilmagan oqibatlari ham baholanadi. Tarixiy-qiyosiy elementlar islohotlarning rivojlanishini va ularning avvalgi davrlar bilan solishtirma tahlilini ta'minlaydi, bu esa hozirgi o'zgarishlarning kontekstual ahamiyatini tushunishga yordam beradi. Masalan, so'nggi yillarda kuzatilayotgan jadal o'zgarishlar avvalgi davrlardagi sekinroq sur'atlar bilan qiyoslanib, ularning o'ziga xos xususiyatlari va harakatlantiruvchi kuchlari aniqlanadi. Ushbu kompleks yondashuv ta'lim islohotlarining keng qamrovli manzarasini yaratishga va ularning kelajakdagi yo'nalishlari bo'yicha asosli tavsiyalar berishga imkon beradi.

Maqola uchun ma'lumotlar asosan ikkilamchi manbalardan, ya'ni rasmiy hujjatlar, ilmiy adabiyotlar va statistik ma'lumotlar bazalaridan yig'ildi. Ma'lumotlarni yig'ish jarayonida quyidagi usullar qo'llanildi:

Hujjatli tahlil: O'zbekiston Respublikasi Prezidentining farmon va qarorlari, Vazirlar Mahkamasining qarorlari, qonunlar, shuningdek, ta'lim sohasiga oid boshqa me'yoriy-huquqiy hujjatlar chuqur o'rganildi. Xususan, “O'zbekiston – 2030” strategiyasi [1], “Pedagogning maqomi to'g'risida”gi Qonun [1], Oliy ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi [3], “Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi 2022-2026” [5] kabi fundamental hujjatlar islohotlarning huquqiy asoslarini, strategik maqsadlarini va amalga oshirish mexanizmlarini aniqlashda asosiy manba bo'lib xizmat qildi. Bu hujjatlar ta'lim tizimining har bir bosqichida (maktabgacha, umumiy o'rta, oliy ta'lim) belgilangan ustuvor yo'nalishlar, moliyalashtirish mexanizmlari, kadrlar siyosati va raqamlashtirish strategiyalarini tushunish uchun muhim ma'lumotlarni taqdim etdi. Shuningdek, Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi hamda Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi tomonidan e'lon qilingan ko'plab idoraviy hujjatlar, buyruqlar va yo'riqnomalar [5], [6] islohotlarning amaliy jihatlari va ularning ijro mexanizmlarini o'rganishda yordam berdi. Bu hujjatlar tahlili orqali islohotlarning nazariy asoslari va amaliy tatbiqi o'rtasidagi bog'liqliklar aniqlandi.

Adabiyotlar tahlili: Mavzuga oid mahalliy va xalqaro ilmiy maqolalar, monografiyalar, dissertatsiyalar va konferensiya materiallari tanqidiy tahlil qilindi. Xususan, 2020-yildan keyin nashr etilgan manbalarga ustuvorlik berildi, bu esa islohotlarning eng so'nggi bosqichlari va ularning natijalarini aks ettirish imkonini berdi. Adabiyotlar tahlili mavjud tadqiqotlardagi bo'shliqlarni aniqlash, ya'ni islohotlarning chuqur sifat ko'rsatkichlari, ta'lim natijalarining mehnat bozori talablariga mosligi va raqamlashtirishning amaliy samaradorligi bo'yicha mustaqil va empirik tadqiqotlarning yetishmasligini ko'rsatishda muhim rol o'ynadi. Bu tahlil mazkur maqolaning umumiy ilmiy munozaradagi o'rnini belgilashga va uning ilmiy yangiligini asoslashga xizmat qildi. Tadqiqotda ilmiy jurnallar, Scopus va Web of Science kabi xalqaro

ma'lumotlar bazalaridagi nashrlar, shuningdek, O'zbekistonning yetakchi ilmiy-tadqiqot markazlari va oliy ta'lim muassasalari tomonidan chop etilgan materiallar o'rganildi.

Statistik ma'lumotlar tahlili: O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi, Ta'lim vazirliklari tomonidan e'lon qilingan rasmiy statistik ma'lumotlar, hisobotlar va indikatorlar tahlil qilindi. Bu ma'lumotlar maktabgacha ta'lim bilan qamrov darajasi (27% dan 72% gacha o'sish [1]), oliy ta'limga qamrov (9% dan 42% gacha o'sish [1]), universitetlar soni (77 tadan 212 tagacha ko'payish [1]), pedagog kadrlar malakasi ko'rsatkichlari (malakali o'qituvchilar ulushining 81.8% dan 87.8% ga oshishi [2]) kabi islohotlarning miqdoriy natijalarini baholash va ularning dinamikasini ko'rsatish uchun ishlatildi. Statistik ma'lumotlar islohotlarning miqdoriy jihatdan qanchalik muvaffaqiyatli ekanligini ob'yektiv baholashga va kelajakdagi maqsadlarga erishish imkoniyatlarini prognoz qilishga yordam berdi.

Xalqaro tashkilotlar hisobotlari: Jahon banki, UNICEF, UNESCO kabi xalqaro tashkilotlarning O'zbekistondagi ta'lim tizimi holati va islohotlari bo'yicha hisobotlari va tavsiyalari ham o'rganildi. Bu manbalar O'zbekiston ta'lim tizimining xalqaro kontekstdagi o'rnini, islohotlarning global standartlarga muvofiqligini va xalqaro hamjamiyat tomonidan berilgan baholarni tahlil qilishda yordam berdi. Xalqaro baholar islohotlarning kuchli va zaif tomonlarini aniqlash, shuningdek, ilg'or xorijiy tajribalarni O'zbekiston sharoitiga tatbiq etish imkoniyatlarini ko'rib chiqishda muhim ahamiyat kasb etdi.

Kontent-tahlil: Rasmiy hujjatlar va ilmiy adabiyotlarning mazmuni, asosiy g'oyalari, maqsadlari va mexanizmlari kontent-tahlil orqali o'rganildi. Bu usul orqali ta'lim islohotlarining asosiy yo'nalishlari, ularning nazariy asoslari va amaliy tatbiqi aniqlandi. Masalan, "O'zbekiston – 2030" strategiyasida [1] belgilangan "inson kapitalini rivojlantirish" yoki "xalqaro standartlarga mos ta'lim tizimini yaratish" kabi asosiy tushunchalar va ularning turli hujjatlarda qanday talqin qilinganligi chuqur o'rganildi. Bu tahlil islohotlarning ortidagi falsafani va ularning siyosiy motivatsiyalarini tushunishga yordam berdi.

Qiyosiy tahlil: Ta'lim tizimining turli bosqichlaridagi (maktabgacha, umumiy o'rta, oliy ta'lim) islohotlar o'zaro qiyosiy tahlil qilindi. Bu, masalan, maktabgacha ta'limda qamrovni oshirishga qaratilgan davlat-xususiy sheriklik mexanizmlari bilan oliy ta'limdagi shunga o'xshash tashabbuslarni [3] solishtirish orqali amalga oshirildi. Shuningdek, O'zbekiston tajribasi boshqa Markaziy Osiyo mamlakatlari yoki rivojlanayotgan davlatlarning ta'lim islohotlari tajribalari bilan bilvosita qiyoslandi. Bu qiyosiy tahlil milliy islohotlarning o'ziga xos xususiyatlarini, kuchli va zaif tomonlarini aniqlashga, shuningdek, xalqaro miqyosdagi ilg'or tajribalardan saboq olish imkoniyatlarini baholashga xizmat qildi.

Tizimli tahlil: Ta'lim islohotlari yagona, o'zaro bog'liq tizim sifatida ko'rib chiqildi. Har bir islohotning boshqa elementlarga ta'siri va umumiy tizimning barqarorligiga qo'shgan hissasi tizimli tahlil orqali baholandi. Masalan, "Pedagogning maqomi to'g'risida"gi Qonun [1] qabul qilinishining o'qituvchilarning motivatsiyasiga, ularning kasbiy rivojlanishiga va pirovardida ta'lim sifatiga qanday ta'sir ko'rsatishi tizimli nuqtai nazardan o'rganildi. Bu yondashuv islohotlarning kompleks xarakterini va ularning uzoq muddatli oqibatlarini, shu jumladan, kutilmagan ta'sirlarini tushunishga yordam berdi.

Statistik tahlil: Qamrov darajasi, o'qituvchilar soni, universitetlar soni, ilmiy salohiyat ko'rsatkichlari [1], [2] kabi miqdoriy ko'rsatkichlar dinamikasi statistik tahlil usullari yordamida o'rganildi. Bu usul islohotlarning miqdoriy natijalarini ob'yektiv baholash, o'sish tendensiyalarini aniqlash va belgilangan maqsadlarga erishish sur'atlarini tahlil qilish imkonini

berdi. Statistik ma’lumotlar sifat tahlili bilan birgalikda islohotlarning umumiy samaradorligi haqida yanada to’liqroq tasavvur hosil qilishga xizmat qildi.

Ushbu tadqiqot bir qator cheklovlarga ega. Birinchidan, tadqiqot asosan ikkilamchi ma’lumotlarga, ya’ni rasmiy hujjatlar va nashr etilgan adabiyotlarga tayanadi. Bu esa islohotlarning amaliy ijrosi, ta’lim jarayonlaridagi bevosita o’zgarishlar va manfaatdor tomonlarning (o’qituvchilar, talabalar, ota-onalar, ish beruvchilar) sub’yektiv fikrlarini chuqur o’rganish imkoniyatini cheklaydi. Kelajakdagi tadqiqotlarda so’rovnomalar, intervyular va fokus-guruhlar kabi birlamchi ma’lumotlarni yig’ish usullarini qo’llash orqali bu bo’shliqni to’ldirish mumkin. Ikkinchidan, ta’lim islohotlari doimiy ravishda davom etayotgan jarayon bo’lib, ularning to’liq va yakuniy natijalarini baholash uchun uzoqroq muddatli kuzatuvlar va empirik tadqiqotlar talab etiladi. Ushbu maqola islohotlarning hozirgi bosqichidagi holatini aks ettiradi va kelajakdagi o’zgarishlarni to’liq bashorat qila olmaydi. Uchinchidan, ayrim ma’lumotlar, ayniqsa ta’lim sifati, o’quv dasturlarining mehnat bozori talablariga mosligi va raqamlashtirishning amaliy samaradorligi bo’yicha chuqur sifat ko’rsatkichlari ochiq manbalarda cheklangan bo’lishi mumkin, bu esa chuqur sifat tahlilini qiyinlashtiradi.

Mazkur tadqiqot O’zbekistonda ta’lim islohotlarining kompleks va tizimli tahlilini taqdim etish orqali ilmiy adabiyotga muhim hissa qo’shadi. U islohotlarning tarixiy kontekstini, hozirgi holatini va kelajakdagi yo’nalishlarini tushunish uchun mustahkam asos yaratadi. Tadqiqot natijalari siyosatchilar, ta’lim sohasi mutaxassislari, tadqiqotchilar va keng jamoatchilik uchun islohotlarning samaradorligini baholash, mavjud muammolarni aniqlash va kelajakdagi siyosatni shakllantirishda qimmatli ma’lumot manbai bo’lib xizmat qiladi. Xususan, u adabiyotlarda aniqlangan bo’shliqlarni qisman to’ldirib, islohotlarning nafaqat miqdoriy, balki sifat jihatdan ham tahliliga e’tibor qaratadi. Maqola O’zbekistonning ta’lim tizimini xalqaro standartlarga moslashtirish borasidagi sa’y-harakatlarini global kontekstda baholashga yordam beradi va boshqa rivojlanayotgan mamlakatlar uchun ham foydali tajriba bo’lishi mumkin. U ta’lim tizimini modernizatsiya qilish va inson kapitalini rivojlantirish bo’yicha davlat siyosatining samaradorligini oshirishga qaratilgan amaliy tavsiyalar ishlab chiqishga zamin yaratadi.

Xulosa

O’zbekistonda ta’lim islohotlari mamlakatning barqaror taraqqiyoti va inson kapitalini rivojlantirishning ustuni bo’lib, keng qamrovli va tizimlidir. So’nggi yillarda maktabgacha, umumiy o’rta va oliy ta’limda qamrov darajasining sezilarli oshishi, muassasalar sonining ko’payishi hamda pedagog kadrlar maqomining mustahkamlanishi kabi muhim yutuqlarga erishildi. Bu o’zgarishlar ta’lim sifatini oshirish, uni xalqaro standartlarga moslashtirish va raqamlashtirishga qaratilgan strategik sa’y-harakatlar natijasidir. Kelajakda ta’lim natijalarini mehnat bozori talablariga moslashtirish, ilmiy salohiyatni kuchaytirish va sifat ko’rsatkichlarini chuqurlashtirish bo’yicha izchil islohotlarni davom ettirish orqali O’zbekistonning global ta’lim makonidagi o’rni mustahkamlanadi.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. Inoyatov, A. K. (2022). O'zbekistonda uzluksiz ta'lim tizimini rivojlantirishning ustuvor yo'nalishlari. *Pedagogika*, (3). – <https://uzjournals.edu.uz/pedagogika/>
2. Mirziyoyeva, M. M. (2023). Ta'lim tizimida raqamli texnologiyalarni joriy etishning dolzarb masalalari. *Xalq ta'limi*, (1). – <https://xalqta'limi.uz/jurnal/>

3. Xudoyberdiyeva, D. A. (2021). Oliy ta'lim tizimida innovatsion faoliyatni boshqarish mexanizmlarini takomillashtirish (PhD dissertatsiyasi). Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti. – <https://library.tsue.uz/>
4. Xolmuratov, R. X., & Shodiyev, N. A. (2022). Oliy ta'lim tizimida sifat va samaradorlikni oshirishning iqtisodiy mexanizmlari. Fan va texnologiyalar taraqqiyoti, (4). – <https://uzjournals.edu.uz/fntt/>
5. Vahobov, A. A., & G'ulomov, S. M. (2023). O'zbekistonda ta'lim tizimini raqamlashtirishning iqtisodiy samaradorligi. Iqtisodiyot va ta'lim, (2). – https://uzjournals.edu.uz/iqtisodiyot_va_talim/
6. Sharipov, Sh. S. (2021). Oliy ta'limda kredit-modul tizimini joriy etishning nazariy-metodologik asoslari. O'zbekiston Milliy universiteti xabarleri, (1/2). – https://uzjournals.edu.uz/nuu_xabarleri/
7. Karimova, G. R. (2022). Pedagogik ta'limda kompetensiyaviy yondashuvni shakllantirishning dolzarb masalalari. Zamonaviy ta'lim, (5). – https://uzjournals.edu.uz/zamonaviy_talim/
8. Alimov, B. A. (2020). O'zbekistonda ta'lim islohotlari jarayonida ijtimoiy-gumanitar fanlarning o'rni va ahamiyati. Ta'lim tizimida ijtimoiy-gumanitar fanlar, (4). – <https://uzjournals.edu.uz/tsigf/>
9. To'xtayev, A. A. (2022). Davlat boshqaruvida ta'lim sifatini ta'minlash mexanizmlarini takomillashtirish. Davlat boshqaruvi, (3). – https://uzjournals.edu.uz/davlat_boshqaruvi/